

บรรณานุกรม

หนังสือ

จันทบูรินฤชาดา, พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ. ปทานุกรมบาลี ไทย อังกฤษ สันสกฤต.

พระนคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๓.

ชาติภุจกถาย. ปจโม ภาโค เอกนิปาตวณฺณา. หุติโย ภาโค เอกนิปาตวณฺณา.

ตติโย ภาโค หุณนิปาตวณฺณา. จตุตฺโต ภาโค จตุกฺกนิปาต-ปญฺจกนิปาตวณฺณา.

ปญฺจโม ภาโค สุตฺตกนิปาตวณฺณา. สุตฺตโม ภาโค วิสฺติ-ทีสฺติ-จตุคฺคาลีสฺนิปาต-

วณฺณา. อฏฺฐโม ภาโค อสฺสีนนิปาตวณฺณา. หสฺโม ภาโค มหานิปาตวณฺณา.

กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๖๕.

นริศรานุกัตติวงค์, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยา; และดำรงราชานุ-

ภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. สาส์นสมเด็จพระเจ้า. เล่ม ๑๔,

๑๕, ๑๖, ๒๐, ๒๒ และ ๒๗. พระนคร : องค์การคำคุณศัพท์, ๒๕๐๖.

บำราบปรปักษ์, สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยา. โคลงพระราชพิธีท้าวทศมาส. พระนคร :

ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๐๘.

ปรมาณูชิตชินโรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระ. ตะเลงพาย. พระนคร : โรง-

พิมพ์คุรุสภา, ๒๕๐๓

ประชุมภาพยเหตุเรื่อ; พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพนายชุตม์ อรุณโรจน์.

พระนคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๐๓.

ประชุมนิราศสุนทรภู่. พระนคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๔๔.

ประชุมบทละครตีกคำบรรพ์ฉบับบริบูรณ์. พิมพ์ครั้งที่ ๔ ; พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจ

ศพนางอาวชิชาสาร (ถ้ำทอง ชัยปาณี). ม.ป.ท., ๒๕๐๒.

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. พิมพ์ครั้งที่ ๘. พระนคร : โรงพิมพ์การศาสนา,
๒๕๑๐.

พจนานุกรมสถาปัตยกรรมและศิลปเกี่ยวเนื่อง. ผู้รวบรวม : ผู้ช่วยศาสตราจารย์โชติ
กัลยาณมิตร . กรุงเทพมหานคร : การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย,
๒๕๑๘.

พระคลัง (หน), เจ้าพระยา. วรรณคดีเจ้าพระยาพระคลัง (หน). พระนคร : โรง-
พิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๖.

พระไตรปิฎกภาษาไทย. เล่ม ๑๐ : ที่มณีกาย มหาวรรค. เล่ม ๒๖ : สังยุตตนิกาย
ชั้นธวารวรรค. เล่ม ๒๗ : ขุททกนิกาย กุฎิพุทธวรรค. พระนคร : โรง-
พิมพ์การศาสนา, ๒๕๐๐.

พระมหานาค. ปูนโฉวาทคำฉันท์. พระนคร : กรมศิลปากร, ๒๕๐๓.

พุทธโฆสเถระ, พระ. ปบลจสุทนิยา นาม มชฌิมนิกายภูจกถาย ทุติโย ภาโค มูลปณณาสก-
วณณนา. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๖๓.

_____ ปรมตมณชุสา วิสุทธีมคคส์วณณนา มหาภูทีกาสम्मตทา. กรุงเทพมหา
นคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๖๘.

_____ วิสุทธีมคคส์ส นาม ปกรณวิเสสส์ส ปจโม ภาโค ฉอนุสส์คินิทเทโส.
กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๖๕.

_____ สูมจลวิลาลินิยา นาม ที่มณีกายภูจกถาย ทุติโย ภาโค มหาวคค-
วณณนา. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๖๓.

พุทธยอดฟ้าจุฬาโลก, พระบาทสมเด็จพระ. บทละครเรื่องอุณรุท. พิมพ์ครั้งที่ ๓.
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แพรวพินทยา, ๒๕๑๕.

มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. ศกุนตลา มัทนะพาธา ท้าวแสนปมและบ่อเกิด
แห่งรามเกียรติ์. พระนคร : สำนักพิมพ์ศิลปาบรรณาคาร, ๒๕๔๕.

เมธังกรมหาเถระ, พระ. คัมภีร์โลกที่ปกสาร. ต้นฉบับของหอสมุดแห่งชาติ.

_____ . คัมภีร์โลกที่ปกสาร. แปลโดย นาวาอากาศเอกพิเศษแย้ม
ประพัฒน์ทอง. ต้นฉบับของหอสมุดแห่งชาติ.

รัชกาลที่ ๑ [พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก]. รามเกียรติ์. เล่ม ๒.

พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา. [ม.ป.ป.]

ลิไท, พระญา. ไตรภูมิพระร่วง. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : องค์การคำ
คุรุสภา, ๒๕๑๘.

สยามรัฐสส เตปิฎก. มชฌิมนิทายสส วิงควคโค. พระนคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย,
๒๕๔๘.

เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ฉบับหอสมุดแห่งชาติ. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๓.

บทความ

ส. วร. [จมนสิริวัชรตน]. "พระครุฑพ่าห์". สารานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๕
(๒๕๐๕ - ๒๕๐๖) : ๒๖๕๐ - ๒๖๖๓.

วิทยานิพนธ์

สมพร สิงห์โต. "ความสัมพันธ์ระหว่างรามายณะของวาลมีกีและรามเกียรติ์พระราช
นิพนธ์ในรัชกาลที่ ๑." วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาไทย
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๗.

BIBLIOGRAPHY

Books

Barth, A. The Religions of India. Translated by J. Wood. London : Trübner & Co., 1906.

Dowson, John. Classical Dictionary of Hindu Mythology and Religion, Geography, History and Literature. London : Trübner & Co., 1879.

Hopkins, Edward Washburn. The Religions of India. Boston : Ginn and Compony, 1895.

—————. Epic Mythology. Delhi : Motilal Banarsidass, 1974.

Keith, A. Berriedale. A History of Sanskrit literature. Oxford : The Clarendon Press, 1928.

Macdonell, A.A. A Practical Sanskrit Dictionary. 6th ed. London : Oxford University Press, 1974.

—————. Vedic Mythology. Delhi : Indological Book House, 1971.

Mahābhārata. Vol.I. Gorakhpura : Gita Press, 1956.

Malalasekera, G.P. Dictionary of Pāli Proper Names. 2Vols. London : Luzac & Company 1960.

Monier-Williams, Monier. A Sanskrit-English Dictionary. London : Oxford at the Clarendon Press, 1899.

Somadeva. Kathāsaritsāgara. Vol.I. Varanasi : Motilal Banarsidas, 1970.

Sorrensen, S. An Index to the names in Mahābhārata. Delhi : Motilal Banarsidass, 1969.

Śrī -Harsha-Deva. Nāgānanda. Translated by B. Hale Wortham. London :
George Routledge & sons, n.d.

The Agni Purānam. Translated by Manmatha Nath Dutt. Varanasi :
The Chowkhamba Sanskrit Series Office, 1967.

The Bhāgavata Purāna. Translated by Ganesh Vasudeo Tagare. Delhi :
Motilal Banarsidass, 1974.

The Garuda Purānam. Translated by Manmatha Nath Dutt. Varanasi :
The Chowkhamba Sanskrit Series office, 1968.

The Harivamsha. Translated by Manmatha Nath Dutt. Calcutta :
Elysium Press, 1877.

The Hymns of the R̥gveda. 5th ed. Translated by Ralph T.H.
Griffith. Varanasi : The Chowkhamba Sanskrit Series Office,
1971.

The Līnga Purāna. Translated by A Board of Scholars. Delhi :
Motilal Banarsidass, 1973.

The Mahabharata of Krishna-Dwipayana Vyasa. Vol.I-IV, VII, VIII.
Translated by Protap Candra Roy. Calcutta : Bharata Press,
1884 - 1887.

The Mahābhārata text as constituted in its critical edition. 4 Vols.
Poona : The Bhandarkar Oriental Research Institute, 1971-1974.

The Rāmāyan of Vālmiki. Vol.III,IV. Translated by Ralph T.H.
Griffith. London : Trübner & Co., 1872-1873.

The Ramayana. Vol.I-VIII. Translated by Manmatha Nath Dutt.
Calcutta : Deva Press, 1891-1893.

The Śiva Purāna. Translated by A Board of Scholars. Delhi :
Motilal Banarsidass, 1974.

The Vishṇu Purāna. 6 Vols. Translated by H.H. Wilson. London :
Trübner & Co., 1866-1877.

Article

Jacobi, H. "Brahmanism." In Encyclopaedia of Religion and Ethics.
Vol.II : 805. Edited by James Hastings. New York : T. & T.
Clark, 1909.

ภาคผนวก

ภาคผนวก

๑) มหาภารตะ จากการศึกษาวิชาภารตวิทยา ๑ (Indology I) จากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศักดิ์ศรี แย้มนาคทา ทำให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับวรรณคดีสันสกฤต เรื่องมหาภารตะดังต่อไปนี้

ที่มาของเรื่อง เรื่องมหาภารตะ เดิมเป็นหนังสือสฤติวีรบุรุษท้องถิ่นคนหนึ่ง (Local-Hero) คือ พระกฤษณะซึ่งเป็นหัวหน้าเผ่าเล็ก ๆ หนึ่งของอินเดียเป็นผู้มีความกล้าหาญ และมีผู้นิยมเล่าเรื่องพระกฤษณะสืบทอดต่อมาจนกลายเป็นบทขับร้องของพวกขับร้องพเนจร (กวีลิว) กวีลิวขับร้องเรื่องพระกฤษณะนาน ๆ เข้า จนต่อเติมเลยไปถึงวงศ์วานและเพื่อนของพระกฤษณะ ในที่สุดตัวพระเอกกลายเป็นเจ้าป่าผทพทั้งห้า ผู้ร้าย คือ ฝ่าย-เการพ

ลักษณะคำประพันธ์ มหาภารตะเป็นหนังสือประเภทกาพย์(กาวย)มิใช่มหากาพย์ (มหากาพย์ของอินเดียมี ๖ เรื่อง คือ กุมารสังวร รามวงศ์ ภัฏฐิกาวาย กิราตารุขนีย คิตุ-पालวธและไนษธิย หรือไนษธจริต) ลักษณะหนังสือประเภทกาพย์ต้องแต่งเป็นบทร้อยกรองที่เรียกว่า โสลก (ฉันทลักษณ์หนึ่ง บทหนึ่งมี ๔ วรรค วรรคละ ๘ คำ) และเป็นงานที่สฤติการกระทำอันกล้าหาญของวีรบุรุษ มหาภารตะได้กล่าวถึงการรบเป็นเวลาถึง ๑๘ วันของกษัตริย์ป่าผทพและเการพที่ทุ่งกุรุ เกษตร

ผู้แต่ง อินเดียถือว่า ผู้แต่งวรรณคดีเรื่องมหาภารตะคือ ฤษีคิกคำบรรพชื้อวยาส (วยาส) แต่ชาวยุโรปหารากศัพท์ของคำวยาสและกล่าวว่า วยาส หมายถึง ผู้รวบรวม (Compiler) ดังนั้นวยาสจึงไม่ใช่ฤษีแต่เป็นมนุษย์ผู้รวบรวมเรื่องมหาภารตะ

ชาวอินเดียกล่าวอย่างภาคภูมิใจว่า มหาภารตะและรามายณะคือเท้าทั้งสองแห่งวัฒนธรรมของอินเดีย ชาวอินเดียมองมหาภารตะและรามายณะในแง่สรรพตำรา ขณะที่ชาวยุโรปมองในแง่วรรณคดีและกล่าววิจารณ์ว่าเป็นหนังสือมหากาพย์ที่แต่ง เลวที่สุด ไม่มี

เอกภาพ (unity) เพราะคนเขียนมีหลายร้อยคน ต่างเขียนไปตามมติของตน เรื่องจึง
 เติลคออกไป

โดยเนื้อเรื่องมหากาธะไม่เป็นที่น่าสนใจ ส่วนดีในมหากาธะคือเรื่องที่แทรก
 (อุปายานัม (อุป-อาชฺยานมฺ : interpolation)) ซึ่งเปรียบประคองเพชรพลอยที่ประ-
 คับสายสังวาลย์ ทำให้เรื่องมีค่าขึ้นมาก อาทิ ภควทคีตา พระนล สāvitrī ศกุนตลา คำรา-
 ฎหมาย นิทานพื้นบ้าน เทวปกรณัม (mythology) ของพระเจ้าและอสูร นารายณ์อวตาร
 ๒๒ ปาง อนิรุทธผจญภัย ฯลฯ

จอห์น ดาวสัน (John Dowson) ได้สรุป มหากาธะทั้ง ๑๘ บรรพโดยย่อ
 ที่สุดไว้ดังต่อไปนี้

๑. อาทิบรรพ (อาทิปรุว : Mbh.I) : ว่าด้วยกำเนิดแห่งกษัตริย์ปาวทพและ
 เการพ
๒. สภาบรรพ (Mbh.II) : ว่าด้วยการชุมนุมของเจ้าชายที่หัสตินปุระ ยุธิษฐิร
 เสียอาณาจักร กษัตริย์ฝ่ายปาวทพถูกเนรเทศ
๓. วนบรพ (Mbh.III) : ว่าด้วยชีวิตความเป็นอยู่ของกษัตริย์ปาวทพในป่า
 กามยกะ (กามุยก) เรื่องแทรกเรื่องพระนล และเรื่องรามายณะโดยย่อ
๔. วิศวภบรพ (Mbh.IV) : ว่าด้วยการผจญภัยเป็นเวลา ๑๓ ปีของกษัตริย์
 ปาวทพ อยู่ในความดูแลของพระเจ้าวิศว
๕. อุทโยคบรพ (อุทโยคปรุว : Mbh.V) : การเตรียมทำสงครามของทั้ง-
 สองฝ่าย
๖. กิษมบรพ (Mbh.VI) : ว่าด้วยสงครามมีกีษมะบัญญัติชาการรบฝ่ายเการพ
๗. ไทรณบรพ (Mbh.VII) : ว่าด้วยไทรณะผู้บัญชาการรบฝ่ายเการพ
๘. กรรณบรพ (Mbh.VIII) : ว่าด้วยกรรณผู้บัญชาการรบฝ่ายเการพและ
 ถูกอรชุนฆ่า
๙. ศัลยบรพ (Mbh.IX) : ศัลยผู้บัญชาการรบฝ่ายเการพ ฝ่ายเการพถูกฆ่า
 เหลือ ๓ คน

๑๐. เส่าปติภรรยา (เส่าปติภรรยา : Mbh.X) : เกาฬที่เหลือ ๓ คน ลอบ
โจมตีค่ายของฝ่ายปาณฑพตอนกลางคืน

๑๑. สตรีภรรยา (Mbh.XI) : พระนางกานธารีและสตรีทั้งหลายคร่ำครวญถึง
การตาย

๑๒. ศานติภรรยา (Mbh.XII) : ภิษมสอนยูธิษฐิร

๑๓. อนุศาสนภรรยา (Mbh.XIII) : ภิษมลั่นชีวิต

๑๔. อัศวเมธิภรรยา (Mbh.XIV) : ยูธิษฐิรทำพิธีอัศวเมธ

๑๕. อาศรมภรรยา (Mbh.XV) : ธฤตราษฎร์ กานธารีและกุนทีออกบวชทั้ง-
หมดถูกไฟคลอกตาย

๑๖. เมฆลภรรยา (Mbh.XVI) : พระกฤษณะและพลรามตาย เมืองทวารกา
จมลงไปในทะเล กษัตริย์ยาทต่อสู้กันเองด้วยเมฆล (กทาหรือไม้พลอง)

๑๗. มหาปรสธานิภรรยา (มหาปรสธานิก : Mbh.XVII) : ยูธิษฐิรสละราช-
บัลลังก์ทั้งหมดเดินทางสู่เขาหิมาลัยมุ่งสู่สวรรค์ของพระอินทร์

๑๘. สวรรคคาโรหณภรรยา (Mbh.XVIII) : การเข้าสู่สวรรค์ของยูธิษฐิร
อนุชาทั้งสี่และนางเทราปที

๒) รามายณะ รามายณะฉบับสันสกฤตมี ๑ ตอน ตอนหนึ่ง ๆ เรียกว่า กาวธ
(กาวธ)

ตอนที่ ๑ เรียกว่า พาลกาวธ (R.I) กล่าวถึงประวัติรามจันท์

ตอนที่ ๒ เรียกว่า อโยธยากาวธ (R.II) พรรณาเมืองอโยธยา

ตอนที่ ๓ เรียกว่า อรณ्यกาวธ (R.III) พระราม สีดาและลักษณเดินป่า

ตอนที่ ๔ เรียกว่า กิษกินธากาวธ (R.IV) กล่าวถึงเมืองลังกา ราพณ์ชิง
สีดา พระรามได้ไพร่พลคือสุกรีวีครองเมืองกิษกินธ

ตอนที่ ๕ เรียกว่า สุนทรกาวธ (R.V.) ตอนชมพู่า ชมดง เกณฑ์พลลิง
สร้างถนนข้ามเกาะ

ตอนที่ ๖ เรียกว่า ยุทธกาวธ (R.VI) ตอนทำสงครามระหว่างพระราม
กับราพณ์

ตอนที่ ๑ เรียกว่า อุตตรภณท์ (R.VII) เป็นตอนที่แต่งขึ้นภายหลัง

๓) โสมเทพ (โสมเทว) เป็นพราหมณ์ชาวแคว้นแคชเมียร์ บุตรของราม มีชีวิตอยู่ในระหว่างปี ค.ศ. ๑๐๖๓-๑๐๘๑ เขาได้ประพันธ์เรื่อง กถาสรีตสาคกร เพื่อช่วยให้เจ้าหญิงสุรยมาตีแห่งชัลันธร เพลิดเพลินพระทัย คลายความกังวลพระทัย

๔) นาฏกะ (นาฏก) เป็นบทละครสั้นสกฤตประเภทหนึ่งที่มีนิยมเล่นกันมากที่สุด มีลักษณะดังต่อไปนี้

๑. เป็นบทละครเล่นระหว่าง ๕-๑ องก์
๒. เป็นบทละครที่ดีว่าสมบูรณ์แบบที่สุด
๓. เนื้อเรื่องเป็นไปในทำนองแสดงความกล้าหาญ ความรักอันอ่อนหวานของพระเอกที่เป็นวีรบุรุษ

๔. จบลงด้วยความสุขระหว่างพระเอกและนางเอกเสมอ

๕. ตอนต้นเรื่องเริ่มด้วยผู้จัดการละคร (ผู้ตรวจ) ออกมากล่าวสุนทรพจน์สั้น ๆ เพื่อแจ้งให้ผู้ดูทราบว่าจะเล่นเรื่องอะไร

๕) นาคานันตะ เป็นบทละครสั้นสกฤตประเภทนาฏกะ มีผู้สันนิษฐานว่าผู้แต่งบทละครเรื่องนี้คือ พระเจ้าหรรษะหรือหรรษวรรณะ (หรรษ, หรรษวรรณ) ซึ่งเป็นกษัตริย์แห่งราชวงศ์คุปตะของอินเดีย มีชีวิตอยู่ในระหว่าง ค.ศ. ๖๐๖-๕๘๘ เป็นผู้ทรงพระราชนิพนธ์บทละครสั้นสกฤต ๓ เรื่อง คือ รัตนาวลี ปริยทรรคิกา (ปรียทรรคิกา) และนาคานันตะ.

ประวัติผู้เขียน

นางสาวยมโดย เพ็งพงศา เกิดเมื่อวันที่ ๒๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๘ ที่
อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี เป็นบุตรีนายผิน-นางมณฑา เพ็งพงศา สำเร็จปริญญา
การศึกษาบัณฑิต (กศ.บ.) จากวิทยาลัยวิชาการศึกษาบางแสน (มหาวิทยาลัยศรีนครินทร-
วิโรฒ ปัจจุบัน) จังหวัดชลบุรี เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๑๒ จนกระทั่งถึง
ปัจจุบันรับราชการในตำแหน่งอาจารย์ประจำหมวดวิชาภาษาไทย โรงเรียนพิบูลวิทยาลัย
อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี.

